

DZIAŁALNOŚĆ MUZEALNA MUSEUMSTÄTIGKEIT

Wanda Tetzlaff

Sprawozdanie z działalności Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w 1983 roku

Dwa podstawowe kierunki działalności Muzeum — naukowo-badawczy i oświatowy — realizowane były w oparciu o roczny plan pracy, zatwierdzony przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Poznaniu.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

Badania terenowe

Prace wykopaliskowe prowadzono na dziesięciu obiektach archeologicznych, w tym na jednym stanowisku, na wczesnośredniowiecznym grodzisku w Łądzie w woj. konińskim, kontynuowano wieloletnie już badania stacjonarne (mgr M. Zeylandowa, mgr K. Dębska-Luty oraz dorywczo mgr A. Lipińska), natomiast na dziewięciu stanowiskach zagrożonych przez różne prace ziemne przeprowadzono badania ratownicze. Prowadzono je na dwóch stanowiskach w Kowalewku, gm. Oborniki: na osadzie kultury pucharów lejkowatych (mgr D. Prinke) i na cmentarzysku kultury łużyckiej (mgr E. Rajkowska, mgr D. Prinke, B. Janiak). W Śremie badano osadę kultury pucharów lejkowatych (mgr W. Tetzlaff). W Łęczach, gm. Chrzypsko Wielkie, przebadano kurhan kultury łużyckiej, w który wkopane zostały groby kultury wielbarskiej? (badania z funduszu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu prowadził dr T. Makiewicz z Instytutu Prahistorii UAM). W Kocanowie, gm. Pobiedziska, badania prowadzono na cmentarzysku kultury pomorskiej i na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym (mgr Cz. Strzyżewski) a w Stroszkach, gm. Nekla — na osadzie kultury przeworskiej (mgr A. Gałęzowska, mgr J. Kaczmarek). W Poznaniu ratownicze prace wykopaliskowe prowadzono przy ul. Św. Wojciecha 19/20 oraz u zbiegu ulic Dominikańskiej i Szewskiej, odkrywając ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego, średniowiecznego i nowożytnego, natomiast w czasie prac w obrębie kościoła Św. Wojciecha odsłonięto relikty XIV-wiecznej architektury kościoła oraz pochówki od XIV po XVIII w. (mgr Z. Karolczak).

Na terenie woj. poznańskiego kontynuowano badania powierzchniowe w ramach akcji „Archeologiczne Zdjęcie Polski” (dalej: AZP). Objęto nimi 10 obszarów AZP na terenie gmin: Czerwonak, Lednogóra, Łubowo, Mosina, Murowana Goślina, Nekla, Pobiedziska i Września. Łącznie odkryto lub zwery-

fikowano 1062 stanowiska. W badaniach brali udział mgr mgr D. Durczewski, A. Gałęzowska, Z. Głogowski, B. Janiak, J. Kaczmarek, Z. Karolczak, B. Panczenko, D. Prinke, E. Rajkowska, E. Stelmachowska, Cz. Strzyżewski oraz dr A. Prinke, który kierował również całą akcją.

Pracownicy Muzeum przeprowadzili 45 inspekcji i interwencji konserwatorskich na 13 stanowiskach archeologicznych.

Poza granicami kraju kontynuowano badania wykopaliskowe w Egipcie, na cmentarzysku predynastycznym w Minshat Abu Omar (doc. dr hab. L. Krzyżaniak) oraz uczestniczono w pracach kanadyjskiej ekspedycji wykopaliskowej w Ghanie, na stanowisku wielokulturowym w Daboya (mgr E. Stelmachowska).

Zbiory i archiwum naukowe

Do inwentarza zabytków wpisano 50 pozycji, w tym z własnych badań wykopaliskowych pochodzi 16 pozycji, z badań powierzchniowych — 6 pozycji, z interwencji terenowych — 3 pozycje, z zakupów i z darów — 25 pozycji. W księdze wpływu muzealiów zainwentaryzowano 28 pozycji, w księdze ruchu muzealiów dokonano 139 wpisów.

Katalog rzeczowy zabytków powiększył się o 847 kart.

Żołono księgę inwentarzową materiałów pochodzących z badań AZP, do której wpisano 815 pozycji. Tyleż pozycji liczy również nowo założony katalog materiałów AZP.

Przejęto zbiór zabytków kamienny z Esna (Egipt), przekazanych Muzeum przez Zakład Epoki Kamienia IHKM PAN w Warszawie.

Udostępniano zbiory muzealne pracownikom naukowym innych instytucji.

Wykonano szereg prac porządkowych związanych z adaptacją III kondygnacji budynku b. Słodowni (przy ul. Półwiejskiej 42), przeznaczonej na Regionalną Składnicę Materiałów Archeologicznych.

W ramach prac archiwum naukowego m. in. prowadzono skonstrum tezek archiwalnych oraz zakupiono i zainwentaryzowano 731 map.

Wydawnictwa i publikacje

W roku 1983 ukazał się kolejny, 32 tom rocznika „Fontes Archaeologici Posnanienses” (obj. 26,4 ark. wyd.). Wydano również drukiem „Informator Mu-

zeum Archeologicznego w Poznaniu, XV Sezon Naukowo-Oświatowy 1983-1984", folder „Wielkopolska i Ruś — kontakty w epoce Piastów” oraz składankę „Stąd nasz ród” (obie pozycje dot. wystaw czasowych eksponowanych w Muzeum) a także barwny plakat „Muzeum Archeologiczne w Poznaniu” i druki informacyjne o muzealnych imprezach oświatowych.

Pracownicy naukowcy opublikowali ogółem w wydawnictwach polskich i obcych 21 artykułów, sprawozdań, omówień, przewodników itp. a 22 prace oddali do druku.

Podnoszenie kwalifikacji zawodowych

Jedna osoba uzyskała magisterium z zakresu archeologii Polski (E. Rajkowska) i jedna z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (A. Szukla).

Współpraca z innymi instytucjami naukowymi w kraju

W ramach współpracy z Instytutem Prahistorii UAM w Poznaniu doc. dr hab. L. Krzyżaniak pełnił funkcję promotora jednego przewodu doktorskiego. Zapoznano studentów archeologii z metodami konserwacji zabytków archeologicznych oraz udostępniano zbiory muzealne dla celów dydaktycznych.

Udostępniano również zbiory oraz udzielano konsultacji studentom archeologii (magistrantom) z innych ośrodków uniwersyteckich.

W dziedzinie badań pomocniczych współpracowało Muzeum z Zakładem Antropologii UAM w Poznaniu (opracowanie szczątków kostnych z cmentarzyska wczesnośredniowiecznego w Łądzie), z Zakładem Medycyny Sądowej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie (badania nad patologią kości ludzkich z w/wym. cmentarzyska), z Zakładem Anatomii Prawidłowej Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach (opracowanie szczątków kostnych z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska w Kocanowie), z Instytutem Zoologii Stosowanej AR w Poznaniu (opracowywanie zwierzęcych szczątków kostnych z wczesnośredniowiecznego grodziska w Łądzie), z Katedrą Geologii UAM (badania nad neolitycznymi surowcami kamiennymi), z Akademią Górniczo-Hutniczą w Krakowie (analizy technologii ceramiki neolitycznej z Kadero) oraz z Instytutem Badań Struktur Metali Politechniki Poznańskiej (analizy metalograficzne i spektrograficzne zabytków żelaznych z Poznania).

Nawiązano współpracę z Centralnym Muzeum Morskim w Gdańsku (opracowanie wczesnośredniowiecznej łodzi klepkowej z Łądu).

Doc. dr hab. L. Krzyżaniak współpracuje ze Stacją Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego w Kairze prowadząc badania wykopaliskowe w Egipcie. Jest także członkiem Rady Naukowej przy Zakładzie Archeologii Śródziemnomorskiej PAN w Warszawie.

W ramach współpracy z Instytutem Archeologii i Etnografii UMK w Toruniu mgr J. Kaczmarek opracowuje wczesnośredniowieczne materiały wykopaliskowe ze Strzelna. Brała też udział w weryfikacji

średniowiecznych i nowożytnych hut szkła w rejonie Kępna i Ostrzeszowa, prowadzonej przez Zespół do Badań Historii Szkła.

Współpracowano z Wojewódzkimi Konserwatorami Zabytków Archeologicznych w Kaliszu, Koninie i w Lesznie.

Wypożyczano zabytki dla celów wystawienniczych innym muzeom na terenie kraju.

Kilku pracowników merytorycznych jest członkami różnych komisji i towarzystw naukowych, biorąc aktywny udział w pracach tych zespołów. Wymienić tu należy Komisję Archeologiczną Oddziału PAN w Poznaniu (doc. dr hab. L. Krzyżaniak — członek prezydium, dr St. Jasnosz), Komisję Archeologiczną Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (doc. dr hab. L. Krzyżaniak, dr St. Jasnosz, dr A. Prinke), Wydział Historii i Nauk Społecznych PTPN (doc. dr hab. L. Krzyżaniak, dr St. Jasnosz — sekretarz) oraz Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne, Oddział w Poznaniu (dr St. Jasnosz, mgr M. Chłodnicki, mgr Z. Karolczak, mgr Z. Pieczyński, mgr Cz. Strzyżewski).

Współpraca z zagranicą

Muzeum prowadziło wymianę wydawnictw z 355 zagranicznymi instytucjami archeologicznymi.

Doc. dr hab. L. Krzyżaniak prowadził badania wykopaliskowe w Minshat Abu Omar (Egipt), współpracował z Państwowymi Zbiorami Sztuki Egipskiej w Monachium (RFN), powołany jest przez ICOM/UNESCO na stałego konsultanta do spraw muzealnictwa prahistorycznego Afryki i Bliskiego Wschodu, jest przewodniczącym komitetu organizacyjnego międzynarodowego sympozjum nt. „Late Prehistory in the Nile Basin and in the Sahara”, którego członkiem jest również mgr M. Chłodnicki. Wspólnie z mgr M. Chłodnickim jest także członkiem „The Society for Nubian Studies”.

Mgr E. Stelmachowska uczestniczyła w badaniach wykopaliskowych w Daboya (Ghana), prowadzonych przez Wydział Archeologii Uniwersytetu w Calgary (Kanada).

Mgr Z. Pieczyński zaproszony został przez Museum für Vor- und Frühgeschichte we Frankfurcie n/M (RFN) na konsultacje nt. ceramiki z wczesnej epoki brązu.

W Muzeum przebywał dr A. Gautier z Wydziału Paleontologii Uniwersytetu w Gandawie (Belgia), który opracowywał zwierzęce szczątki kostne z Kadero (Sudan) i częściowo z Kowalewka oraz wygłosił dla pracowników Muzeum wykład.

Sympozja, konferencje, zjazdy, posiedzenia naukowe

Poszczególne pracownicy naukowcy brali udział w różnych sympozjach, konferencjach i sesjach, m. in.: „Umocnienia obronne we wczesnym okresie epoki brązu” (Kraków), „Umocnienia obronne nowożytne na Dolnym Śląsku” (Wrocław), „Badania archeologiczne na terenach wielkich inwestycji — problemy, metody, wyniki” (Gdańsk), „Metody badań szkła współczesnego i zabytkowego” (Sosnowiec), „Zastosowanie metod geofizycznych teledetekcji w terenowych badaniach archeologicznych” (Warszawa),

„Klejenie i naprawa szkła, ceramiki i konserwacja zabytków” (Rydzyna). Kilka osób partycypowało w Zjeździe Konserwatorów Zabytków Archeologicznych w Łodzi. Ponadto pracownicy merytoryczni Muzeum uczestniczyli w posiedzeniach naukowych Zakładu Archeologii Wielkopolski IHKM w Poznaniu, Komisji Archeologicznej Oddziału PAN w Poznaniu i Komisji Archeologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Wydziału Historii i Nauk Społecznych PTPN, a także w wewnątrzmuzealnych zebraniach naukowych. Wygłaszali również referaty.

Biblioteka naukowa

Księgozbiór biblioteki powiększył się o 883 pozycje, w tym 471 pozycje wydawnictw zwartych i 412 pozycje czasopism. Stan księgozbioru z końcem roku 1983 wynosił 32 988 pozycje, co stanowiło 16 100 pozycje w księdze inwentarzowej wydawnictw zwartych i 16 888 pozycje w księdze inwentarzowej czasopism.

Wymianę wydawnictw prowadzono z 95 placówkami naukowymi w kraju i z 355 instytucjami zagranicznymi. Łącznie w ramach wymiany wysłano 764 pozycje a uzyskano 689.

Wykonano 1464 karty katalogu alfabetycznego, rzeczowego i katalogu analitycznego artykułów zawartych w czasopismach i w wydawnictwach seryjnych.

Liczba czytelników z końcem roku wynosiła 914 osób, którym udostępniono 2060 pozycje.

Muzealne pracownie pomocnicze

Pracownia rekonstrukcji ceramiki. Wyklejono i uzupełniono gipsem 46 całych naczyń, sklejono 409 większych i mniejszych fragmentów oraz przeglądnięto 7606 ułamków.

Pracownia konserwacji zabytków metalowych i organicznych. Zabiegiem konserwatorskim poddano 338 zabytków żelaznych, szklanych i bursztynowych. Rozpoczęto konserwację wczesnośredniowiecznej łodzi klepkowej z Łądu.

Pracownia plastyczna. Wykonano 763 rysunki zabytków, przerysowano 5 planów i map. Projektowano i wykonywano plansze informujące o eksponowanych w Muzeum wystawach czasowych oraz liczne plansze i napisy na wystawę „Wielkopolska i Ruś — kontakty w epoce Piastów”.

Pracownia fotograficzna. Wykonano 823 zdjęcia i reprodukcje, 3604 odbitki i powiększenia oraz 92 przeźrocza. Do księgi inwentarzowej negatywów wpisano 460 pozycje: nr inw. 36 042 - 36 501. Wykonano 583 karty katalogu fotograficznego. W pracowni wykonywano również zdjęcia dla Konserwatora Zabytków m. Poznania.

Konserwator Zabytków Archeologicznych

Na terenie Poznania i województwa poznańskiego przeprowadzono 45 inspekcje i interwencje konserwatorskich na 13 stanowiskach archeologicznych. Na szczególnie zagrożonych obiektach przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe. Kontynuowano

badania powierzchniowe w ramach akcji „Archeologiczne Zdjęcie Polski”.

Wydano 5 zezwoleń na prowadzenie badań wykopaliskowych oraz 10 decyzji o wpisaniu obiektów archeologicznych do rejestru zabytków.

Uzupełniano archiwum KZA: m. in. gromadzono kopie dokumentacji AZP dla terenu Wielkopolski, kontynuowano prace nad katalogiem stanowisk archeologicznych woj. poznańskiego, sporządzono kopie dokumentacji złóż geologicznych i surowców mineralnych na terenie województwa, zakupiono mapy geologiczne i topograficzne terenu Polski środkowo-zachodniej oraz rozpoczęto gromadzenie planów miast i map ewidencyjnych gruntów woj. poznańskiego.

Powołano trzech konsultantów d/s realizacji AZP, współpracowano z biurami projektów i inwestorami w zakresie działalności konserwatorskiej na terenie przyszłych inwestycji.

Zorganizowano spotkanie regionalistów z Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego, na którym przedstawiono działalność KZA.

DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA

Wystawy stałe

W gmachu Muzeum czynne były dwie wystawy stałe: „Pradzieje Wielkopolski” oraz „Początki i rozwój Starego Miasta w Poznaniu do XV w.”.

Wystawy czasowe

W roku 1983 eksponowanych było w Muzeum 5 wystaw czasowych: wystawy własne „Monety — banknoty — medale ze zbiorów członków Sekcji Numizmatycznej Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego”, „700 lat wodociągów poznańskich”, „Wielkopolska i Ruś — kontakty w epoce Piastów” oraz „6000 lat ceramiki na Śląsku” — wystawa przygotowana przez Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu i „Stąd nasz ród” — wystawa plastyków nieprofesjonalnych.

Wystawę stałą i wystawy czasowe zwiedziło ogółem 13261 osób.

Przygotowano również 3 wystawy oświatowe: „Kultura łużycka w Wielkopolsce — badania prof. J. Kostrzewskiego” — w Szkole Podstawowej nr 57 im. J. Kostrzewskiego w Poznaniu. „Chrońmy zabytki archeologiczne — świadectwo naszej przeszłości” — w Zbiorczej Szkole Gminnej w Gieczu a następnie w Domu Kultury w Pobiedziskach oraz „Badania wykopaliskowe w Kadero (Sudan)” — w hallu Muzeum.

W witrynie na zewnątrz gmachu Muzeum oraz w dwóch stałych witrynach na terenie miasta znajdowały się plansze informacyjne o wystawach muzealnych.

INNE FORMY DZIAŁALNOŚCI OŚWIATOWEJ

„Niedzielne poranki filmowe”

W ciągu roku odbyło się 20 seansów filmowych, na których wyświetlono zestawy krótkometrażowych filmów oświatowych (łącznie 60 filmów) o tematyce

z zakresu archeologii, historii starożytnej, historii sztuki, etnografii itp. Projekcje poprzedzone były słowem wstępnym. Frekwencja: 1555 osób.

XVII „Tydzień archeologii”

W ramach XVII „Tygodnia archeologii” — tradycyjnej imprezy upowszechniającej archeologię a przeznaczonej dla uczniów wszystkich typów szkół — odbywały się dwa razy dziennie pokazy filmów oświatowych o treści związanej przede wszystkim z archeologią. Każdy seans poprzedzony był krótką prelekcją. Frekwencja: 1650 uczniów.

Odczyty popularno-naukowe i pogadanki

Pracownicy merytoryczni Muzeum wygłosili 7 odczytów. Na wystawie stałej, w ramach współpracy ze szkołami, pracownicy Działu Naukowo-Oświatowego przeprowadzili 36 lekcji na temat pradziejów Polski ze szczególnym uwzględnieniem Wielkopolski.

Konkursy dla młodzieży szkolnej

Sfinalizowano ogłoszony w 1982 r. konkurs plastyczny pt. „Pierwsi rolnicy i ich narzędzia”, na który nadesłano 197 prac wykonanych przez 187 uczniów. Oprócz 3 nagród indywidualnych przyznano 12 wyróżnień. Ponadto każdy uczestnik konkursu otrzymał nagrodę pocieszenia. Ogłoszono nowy konkurs plastyczny pt. „Śladami naszych przodków”.

Informacja i propaganda

Wydano drukiem i rozprowadzono ulotki informujące o organizowanych w Muzeum imprezach oświatowych („Niedzielne poranki filmowe”, „XVII Tydzień archeologii”, warunki konkursu dla młodzieży — razem 5000 egz.). Wydano też „Informator Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, XV Sezon Naukowo-Oświatowy 1983-1984” (500 egz.), przewodnik po wystawie „Wielkopolska i Ruś — kontakty w epoce Piastów” (500 egz.), składankę „Stąd nasz ród” (500 egz.) dotyczącą wystawy pod powyższym tytułem oraz barwny plakat reklamujący Muzeum, projektu Zbigniewa Kaji (2000 egz.).

W „Informatorze imprez turystycznych i kulturalnych” wydawanym co miesiąc przez Wojewódzki Ośrodek Imprez Turystycznych zamieszczano informacje o wystawach i innych akcjach oświatowych Muzeum.

W prasie lokalnej i ogólnopolskiej ukazało się 13 komunikatów i wywiadów nt. działalności Muzeum.

Każdy „Niedzielny poranek filmowy” reklamowany był na antenie Polskiego Radia a wystawy czasowe również w TV. Pracownicy Muzeum udzielili 6 wywiadów radiowych i 3 telewizyjne.

Rezerwat Archeologiczny w Gieczu

Rezerwat Archeologiczny w Gieczu zwiedziły 64 wycieczki, dla których wygłoszono pogadanki nt. przeszłości Gieczu i jego okolic. Wygłoszono też 7 prelekcji. W ramach współpracy ze Zbiorcą Szkołą Gminną w Dominowie sfinalizowano konkurs pt. „Moja przygoda w muzeum”. Zorganizowano także 6 okolicznościowych spotkań w ramach współpracy z Kółkiem Rolniczym, Kółkiem Pszczelarskim oraz Kołem Gospodyń Wiejskich.

Rezerwat Archeologiczny w Gieczu zwiedziło 4325 osób.

DZIAŁALNOŚĆ ADMINISTRACYJNO-GOSPODARCZA

W roku 1983 zatrudnionych było w Muzeum 73 pracowników.

Bieżące sprawy muzealne omawiano na posiedzeniach kolegium muzealnego (3) i kolektywu dyrektorskiego (11). Odbyło się 10 posiedzeń Komisji Socjalnej.

W ramach remontów bieżących i kapitalnych do najważniejszych prac należało rozpoczęcie kapitalnego remontu dachu Muzeum od ul. Koziej i Świętosławskiej łącznie z wymianą rynien i rur spustowych, zapoczątkowanie wymiany starych parapetów na nowe z blachy miedzianej, naprawa kotłów, pomp i instalacji c.o., wykonanie nagłośnienia sali kinowej, pomalowanie ściany szczytowej budynku przy Rezerwacie Archeologiczno-Architektonicznym (narożnik ul. Stawnej i Garbary) po zdemontowaniu świetlnej reklamy Muzeum oraz gablot, naprawa 4 barakowozów. Na terenie Rezerwatu Archeologicznego w Gieczu kontynuowano generalny remont pawilonu muzealnego (naprawa dachu, wymiana rynien, rur spustowych oraz instalacji odgromowej, pomalowanie elewacji, i in.).

Drobne naprawy ślusarskie, stolarskie i elektryczne wykonywano we własnym zakresie.

Z funduszu socjalnego zrefundowano wczasy dla 36 pracowników oraz obóz letni dla jednego dziecka na łączną sumę 121 347,— zł. Z funduszu mieszkaniowego wypłacono 8 pracownikom pożyczki na ogólną sumę 160 000,— zł. Fundusz nagród w wysokości 70 000,— zł rozdzielono pomiędzy 51 pracowników.